

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2006. gada 5. decembrī *

Apvienotās lietas C-94/04 un C-202/04

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *Corte d'appello di Torino* (Itālija) un *Tribunale di Roma* (Itālija) iesniedza ar 2004. gada 4. februāra un 5. maija lēmumiem, no vienas puses, un 2004. gada 7. aprīļa lēmumu, no otras puses, un kas Tiesā reģistrēti attiecīgi 2004. gada 25. februārī un 18. maijā, kā arī 2004. gada 6. maijā, tiesvedībās

Federico Cipolla (C-94/04)

pret

Rosaria Fazari, dzimusi Portolese,

un

Stefano Macrino,

Claudia Capodarte (C-202/04)

pret

Roberto Meloni.

* Tiesvedības valoda — itāļu.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji P. Janns [*P. Jann*], K. V. A. Timmermans [*C. W. A. Timmermans*], A. Ross [*A. Rosas*], R. Šintgens [*R. Schintgen*], J. Klučka [*J. Klučka*], tiesneši J. Malenovskis [*J. Malenovsky*], U. Lehmušs [*U. Løhmus*] (referents) un E. Levits,

ģenerālvokāts M. Pojarešs Maduru [*M. Poiares Maduro*],
sekretāre L. Hjūleta [*L. Hewlett*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2005. gada 25. oktobrī,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— Čipolas [*Cipolla*] vārdā — Dž. Čipola [*G. Cipolla*], *avvocatessa*,

— Meloni [*Meloni*] vārdā — S. Sabatīni [*S. Sabbatini*], D. Kondello [*D. Condello*],
Dž. Skaselati Sforcolīni [*G. Scassellati Sforzolini*] un Dž. Rica [*G. Rizza*],
avvocati,

— Itālijas valdības vārdā — I. M. Bragulja [*I. M. Braguglia*], pārstāvis, kam palīdz
P. Džentili [*P. Gentili*], *avvocato dello Stato*,

- Vācijas valdības vārdā — A. Dītrihs [*A. Dittrich*], K. D. Kvasovskis [*C.-D. Quassowski*] un M. Lumma [*M. Lumma*], pārstāvji,

- Austrijas valdības vārdā — E. Rīdls [*E. Riedl*], pārstāvis,

- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — E. Traversa [*E. Traversa*], R. Veinraits [*R. Wainwright*] un F. Amato [*F. Amato*], kā arī K. Mojsesoviča [*K. Mojzesowicz*], pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus tiesas sēdē 2006. gada 1. februārī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt EKL 10., 49., 81. un 82. pantu.

- 2 Šie lūgumi tika iesniegti prāvās starp diviem advokātiem un viņu klientiem par honorāru atmaksu.

Atbilstošās tiesību normas

- 3 Saskaņā ar grozīto 1933. gada 27. novembra Karalisko dekrētu-likumu Nr. 1578 (1933. gada 5. decembra *GURI* Nr. 281), kas kļuvis par 1934. gada 22. janvāra likumu Nr. 36 (1934. gada 30. janvāra *GURI*, Nr. 24; turpmāk tekstā — “Karaliskais dekrēts-likums”), *Consiglio nazionale forense* (Valsts advokātu padome, turpmāk tekstā — “*CNF*”), kas izveidota pie tieslietu ministra, sastāv no advokātiem, kurus ievēlējuši citi advokāti, pa vienam ievēlētājam katrā apelācijas tiesas apgabalā.

- 4 Karaliskā dekrēta-likuma 57. pantā noteikts, ka kritērijus, kas nosaka advokātiem un “procuratori” maksājamos honorārus un atlīdzību civillietās, krimināllietās un par ārpustiesas darbu, ik pēc diviem gadiem nosaka *CNF*, pieņemot lēmumu. Pēc tam, kad advokāta honorāru tarifs (turpmāk tekstā — “tarifs”) ir noteikts ar *CNF* lēmumu, tas saskaņā ar Itālijas tiesisko regulējumu ir jāapstiprina tieslietu ministram pēc atzinuma saņemšanas no *Comitato interministeriale dei prezzi* (Starpministriju cenu komiteja, turpmāk tekstā — “*CIP*”) un pēc apspriešanās ar *Consiglio di Stato* (Valsts Padome).

- 5 Saskaņā ar Karaliskā dekrēta-likuma 58. pantu minētos kritērijus nosaka, ņemot vērā strīdu mantisko vērtību, tās tiesas līmeni, kurā iesniegts izskatīšanai strīds, kā arī — krimināllietās — tiesvedību ilgumu. Par katru darbību vai vairākām darbībām tarifs nosaka honorāru maksimālo un minimālo robežu.

- 6 Karaliskā dekrēta-likuma 60. pantā paredzēts, ka honorārus nosaka tiesa, pamatojoties uz minētajiem kritērijiem un ņemot vērā izskatāmo jautājumu sarežģītību un apjomu. Šim honorāru apmēram ir jābūt iepriekš noteiktajās maksimālajās un minimālajās robežās. Tomēr īpašos izņēmuma gadījumos, ņemot

vērā strīdu īpašo raksturu un ja to pamato pakalpojuma neatņemama vērtība, tiesnesis var pārsniegt ar tarifu noteikto maksimālo robežu. Savukārt, ja lietas izskatīšana nav sarežģīta, tiesnesis var noteikt par minimālo robežu mazākus honorārus. Abos gadījumos tiesneša lēmumam ir jābūt motivētam.

- 7 Saskaņā ar Itālijas Civilkodeksa 2233. pantu vispārējs noteikums ir tāds, ka atlīdzību par pakalpojumu sniegšanu, ja par šo atlīdzību puses nav vienojušās un ja to nevar noteikt saskaņā ar spēkā esošajiem tarifiem vai praksi, nosaka tiesnesis pēc tās profesionālās organizācijas uzklaušīšanas, kuras biedrs ir pakalpojuma sniedzējs. Tomēr advokāta profesijas gadījumā 1942. gada 13. jūnija likuma Nr. 794 (1942. gada 23. jūlija *GURI*, Nr. 172) 24. pantā paredzēts, ka nevar atkāpties no minimālajiem honorāriem, kurus nosaka tarifs par advokāta pakalpojumiem, un jebkura atkāpes ietveroša vienošanās nav spēkā. Saskaņā ar *Corte suprema di cassazione* (Kasācijas tiesa) judikatūru šis noteikums attiecas arī uz advokātu ārpustiesas pakalpojumiem.
- 8 Tarifu, par kuru ir runa lietā C-202/04, *CNF* noteica ar 1993. gada 12. jūnija lēmumu, grozot to 1994. gada 29. septembrī, un šo tarifu apstiprināja ar 1994. gada 5. oktobra ministra dekrētu Nr. 585 (1994. gada 21. oktobra *GURI*, Nr. 247). Šī pēdējā minētā dekrēta 2. pantā noteikts, ka, "sākot no 1994. gada 1. oktobra, pielikumā minētajā maksājumu skalā paredzētais palielinājums būs piemērojams 50 % līmenī un, sākot no 1995. gada 1. aprīļa, pārējo 50 % apmērā". Šis pakāpeniski sadalītais palielinājums laikā balstīts uz *CIP* izdarītajām piezīmēm, īpaši ņemot vērā inflācijas palielināšanos. Pirms tarifa apstiprināšanas tieslietu ministrs bija vēlreiz apspriedies ar *CNF*, kas savā 1994. gada 29. septembra sēdē apstiprināja ierosinājumu atlikt tarifa piemērošanu.
- 9 Tarifs attiecas uz trīs atlīdzību kategorijām, proti, honorāriem, maksājumiem un atlīdzību par juridiskajiem pakalpojumiem tiesā civillietās un administratīvajās lietās, honorāriem par juridiskajiem pakalpojumiem tiesā krimināllietās, kā arī honorāriem un atlīdzību par ārpustiesas pakalpojumiem.

Pamata prāvas un prejudiciālie jautājumi

Lieta C-94/04

- 10 Facari [*Fazari*], dzimusi Portolēze [*Portolese*], un divi citi blakus esošo zemju, kas atrodas Monkaljeri [*Moncalieri*] pašvaldībā, īpašnieki vērsās pie advokāta Čipolas, lai ierosinātu tiesvedību pret šo pašvaldību nolūkā saņemt kompensāciju par šo zemju aizņemšanu steidzamā kārtā, ko atļauj viens vienīgs Monkaljeri mēra lēmums, pēc kura nav veikta ekspropriācija. Čipola uzrakstīja trīs dažādas liecības un ierosināja trīs tiesvedības pret šo pašvaldību *Tribunale di Torino* [Turīnas Tiesa].
- 11 Vēlāk strīdu atrisināja, pateicoties darījumam, kas notika pēc viena no attiecīgo īpašnieku iniciatīvas, bet bez Čipolas iesaistīšanās.
- 12 Čipola, kas pirms trīs liecību uzrakstīšanas un paziņošanas bija saņēmis ITL 1 850 000 no katra no trim prasītājiem pamata prāvā acīmredzot kā priekšlaicīgu maksājumu par viņa profesionālajiem pakalpojumiem, izsniedza Portolēzei rēķinu par ITL 4 125 000, kas sedz viņa honorārus un dažādas izmaksas. Portolēze atteicās maksāt šo naudas summu. *Tribunale di Torino*, kurai izskatīšanai tika iesniegts strīds, kas bija radies tā rezultātā, ar 2003. gada 12. jūnija spriedumu atzina, ka ir samaksātas ITL 1 850 000, un noraidīja Čipolas lūgumu samaksāt ITL 4 125 000. Čipola par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību *Corte d'appello di Torino* [Turīnas Apelācijas tiesa], it īpaši lūdzot tarifa piemērošanu.
- 13 No iesniedzējtiesas lēmuma izriet, ka lietā, kuru izskata iesniedzējtiesa, ir radies jautājums par to, vai tad, ja tiek pierādīts, ka pastāv pušu vienošanās par noteiktu advokāta atlīdzību — iespējamā vienošanās ir noteikta ITL 1 850 000 apmērā —,

šāda vienošanās, neņemot vērā Itālijas tiesisko regulējumu, ir spēkā, pamatojoties uz to, ka šādas vienošanās aizstāšana pēc tiesas ierosmes ar advokāta atlīdzības aprēķinu, kas balstīts uz tarifu, nav saderīga ar Kopienų noteikumiem konkurences jomā.

14 Turklāt iesniedzējtiesa atzīmē, ka tad, ja Itālijā nedzīvojošs profesionālas darbības veicējs sniedz juridiskus pakalpojumus šajā dalībvalstī dzīvojošam pakalpojuma saņēmējam, un, tā kā līgumam par šo pakalpojumu ir piemērojamas Itālijas tiesības, juridisko pakalpojumu sniegšanai tiek piemērots pilnīgs aizliegums atkāpties no atlīdzības summām, kuras nosaka tarifs. Tāpat šādā gadījumā ir jāpiemēro obligātā minimālā summa. Tādējādi minētais aizliegums traucē citu advokātu pieeju Itālijas pakalpojumu tirgum.

15 Šādos apstākļos *Corte d'appello di Torino* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālos jautājumus:

“1) Vai EKL 10., 81. un 82. pantā ietvertais Kopienų tiesību konkurences princips ir piemērojams arī juridisko pakalpojumu piedāvājumam?

2) Vai minētais princips prasa, lai starp pusēm būtu panākta saistoša vienošanās par advokāta atlīdzību?

3) Katrā ziņā vai minētais princips nepieļauj pilnīgu aizliegumu atkāpties no advokātu atlīdzības?

- 4) Vai EKL 10. un 49. pantā ietvertais pakalpojumu sniegšanas brīvības princips ir piemērojams arī juridisko pakalpojumu piedāvājumam?

- 5) Apstipriņošas atbildes gadījumā — vai minētais princips ir saderīgs ar principu par pilnīgu aizliegumu atkāpties no advokāta honorāriem?”

Lietā C-202/04

- 16 Pamatojoties uz Advokātu padomes atzinumu, un saskaņā ar tarifu advokāts Meloni lūdza un saņēma Kapodartei [*Capodarte*] un Makrino [*Macrino*] izdotu tiesas rīkojumu par honorāru samaksu saistībā ar dažiem ārpustiesas pakalpojumiem, kurus advokāts tiem bija sniedzis autortiesību jomā, to vidū bija mutvārdos izteikti viedokļi un pretējās puses advokātam adresētās vēstules.

- 17 Kapodarte un Makrino apstrīdēja šo rīkojumu *Tribunale di Roma* [Romas Tiesa], it īpaši atsaucoties uz Meloni pieprasīto honorāru nesamērīgumu, ņemot vērā izskatāmās lietas sarežģītību un viņa faktiski sniegtos pakalpojumus.

- 18 Lai noteiktu Meloni maksājamo honorāru summu par šiem pakalpojumiem, *Tribunale di Roma* uzskata, ka ir jāizvērtē, vai tarifs, kas piemērojams advokātiem, sniedzot ārpustiesas pakalpojumus, ir saderīgs ar EK līguma noteikumiem, it īpaši ņemot vērā, ka attiecīgajām personām, lai saņemtu attiecīgos ārpustiesas pakalpojumus, nebija pienākuma vērsties pie advokāta.

- 19 Tādējādi *Tribunale di Roma* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālo jautājumu:

“Vai EK līguma 5. un 85. pants (jaunajā redakcijā — EKL 10. un 81. pants) pieļauj, ka dalībvalsts pieņem normatīvos vai administratīvos aktus, kuri, pamatojoties uz profesionālas advokātu organizācijas izstrādātu projektu, apstiprina tarifu, kas nosaka organizācijas locekļu minimālo un maksimālo likmi par pakalpojumiem (tā saukto ārpustiesas darbu), kurus nesniedz tikai profesionālās advokātu organizācijas locekļi, bet kurus var sniegt jebkurš?”

- 20 Ņemot vērā abu šo lietu savstarpējo saistību, saskaņā ar Tiesas Reglamenta 43. pantu, lasot to kontekstā ar šī paša reglamenta 103. pantu, tās ir jāapvieno sprieduma taisīšanai.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pieņemamību

Lieta C-94/04

— Tiesai iesniegtie apsvērumi

- 21 Čipola uzskata, ka iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi nav pieņemami, jo, pirmkārt, tie nav būtiski pamata strīda atrisināšanai un, otrkārt, tiem ir teorētisks raksturs.

- 22 Saistībā ar pirmo iebildumu par nepieņemamību Čipola uzskata, ka piemērojamās valsts tiesības neprasa valsts tiesai, lai tā izvērtē, vai pastāv vienošanās starp advokātu un viņa klientu un vai tā ir likumīga, kas ir pretēji tam, kas ir izklāstīts iesniedzējtiesas lēmumā. Tas, ka nepastāv vienošanās starp advokātu un viņa klientu un klienta veiktā samaksa nav norādīta kā “avansa maksājums” par atlīdzināmiem pakalpojumiem, ir atzīts spriedumā ar *res judicata* spēku, jo tie nebija apstrīdēti apelācijā.
- 23 Saistībā ar otro iebildumu par nepieņemamību Čipola norāda, ka starp advokātu un viņa klientu noslēgtas vienošanās spēkā esamību var izvērtēt vienīgi tad, ja ir pierādīts, ka šāda vienošanās pastāv. Taču tas nav šis gadījums. Tādējādi *Corte d'appello di Torino* uzdotie jautājumi ir pielīdzināmi lūgumam sniegt konsultatīvu atzinumu.
- 24 Vācijas valdība uzskata — tā kā pamata prāvā esošajai faktiskajai situācijai nav pārrobežu elementa, EKL 49. pants nav piemērojams. Eiropas Kopienu Komisija, pamatojoties uz neseno Tiesas judikatūru, uzskata, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — tiktāl, ciktāl tas ir par EKL 49. panta interpretāciju — ir pieņemams.

— Tiesas atbilde

- 25 Saistībā ar Čipolas norādītajiem iebildumiem par nepieņemamību ir jāatgādina, ka jautājumi par Kopienu tiesību interpretāciju, kurus valsts tiesa uzdevusi pašas noteiktā tiesiskā regulējuma un faktisko apstākļu ietvaros un kuru precizitāte Eiropas Kopienu Tiesai nav jāpārbauda, tiek uzskatīti par nozīmīgiem (skat. 2003. gada 15. maija spriedumu lietā C-300/01 *Salzmann*, *Recueil*, I-4899. lpp., 29. un 31. punkts). Valsts tiesas iesniegto lūgumu Tiesa var noraidīt tikai tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Kopienu tiesību interpretācijai nav nekādas saistības ar pamata prāvas īstenajiem apstākļiem vai tās priekšmetu, ja problēmai ir teorētisks

raksturs, vai arī ja Tiesas rīcībā nav faktisko un tiesību elementu, kas vajadzīgi, lai sniegtu lietderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem (skat. 2001. gada 13. marta spriedumu lietā C-379/98 *PreussenElektra*, *Recueil*, I-2099. lpp., 39. punkts, un 2006. gada 15. jūnija spriedumu lietā C-466/04 *Acereda Herrera*, Krājums, I-5341. lpp., 48. punkts).

26 Iepriekš minētā prezumpcija par nozīmīgumu nevar mainīties ar to vien, ka viena no pusēm pamata prāvā apstrīd dažus faktus, piemēram, tos, kuri ir norādīti šī sprieduma 22. punktā, kuru precizitāte Tiesai nav jāpārbauda un no kuriem ir atkarīga minētā strīda priekšmeta noteikšana.

27 Tādējādi ir jāuzskata, kā tas izriet no iesniedzējtiesas lēmuma, ka strīds pamata prāvā ir par to, vai pastāv starp klientu un viņa advokātu noslēgta vienošanās par konkrētu atlīdzību advokātam un vai tā ir spēkā, jo šīs vienošanās aizstāšana pēc tiesas ierosmes ar advokāta atlīdzības aprēķinu, balstoties uz attiecīgajā dalībvalstī spēkā esošo tarifu, nav saderīga ar Kopienų noteikumiem konkurences jomā.

28 Šajā sakarā jāatzīst, ka nepārprotami nešķiet, ka iesniedzējtiesas lūgtajai Kopienų noteikumu interpretācijai nav nekādas saistības ar prāvas īstenajiem apstākļiem vai priekšmetu vai ka jautājumi par šo noteikumu interpretāciju būtu teorētiski.

29 Pat pieņemot, ka nav pierādīts, ka pastāv vienošanās, par kuru ir runa pamata prāvā, nav neiespējami, ka iesniedzējtiesas lūgtā Kopienų tiesību interpretācija, kas var tai palīdzēt izvērtēt tarifa saderību, ņemot vērā ar Līgumu iedibinātos konkurences

noteikumus, ir šai tiesai lietderīga, lai izskatītu tai iesniegto strīdu. Šis strīds galvenokārt ir par advokāta honorāru samaksu, kuru, kā tas ir norādīts šī sprieduma 6. punktā, veic tiesa un, izņemot izņēmuma gadījumus, tieslietu ministra iepriekš noteiktajās maksimālajās un minimālajās robežās.

³⁰ Visbeidzot, it īpaši saistībā ar jautājumiem par EKL 49. panta interpretāciju, lai arī nav šaubu, ka visi iesniedzējtiesas izskatāmā strīda apstākļi ir saistīti tikai ar vienu dalībvalsti, atbilde iesniedzējtiesai tomēr var būt lietderīga, it īpaši gadījumā, ja tādā tiesvedībā kā šajā lietā ar valsts tiesību normām ir noteikts pienākums, ka Itālijas pilsonim ir jābaida tādas pašas tiesības, kādas citas dalībvalsts, kas nav Itālijas Republika, pilsonim izrietētu no Kopienu tiesībām tādā pašā situācijā (skat. 2006. gada 30. marta spriedumu lietā *C-451/03 Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, Krājums, I-2941. lpp., 29. punkts).

³¹ Tādējādi ir jāizvērtē, vai Līguma noteikumi par pakalpojumu sniegšanas brīvību, kuru interpretāciju lūdz iesniedzējtiesa, pieļauj tāda valsts tiesiskā regulējuma kā pamata prāvā esošais piemērošanu tiktāl, ciktāl to piemēro personām, kuras dzīvo dalībvalstīs, kas nav Itālijas Republika.

³² Ņemot vērā iepriekš minēto, jāatzīst, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams.

Lieta C-202/04

— Tiesai iesniegtie apsvērumi

- 33 Meloni aizbildinās ar *Tribunale di Roma* uzdotā jautājuma nepieņemamību, jo šim jautājumam neesot nekādas saistības ar šajā tiesā izskatāmā strīda atrisināšanu, ņemot vērā, ka šis strīds ir par tarifa piemērošanu ārpustiesas pakalpojumiem, kurus sniedzis advokatūrā iekļauts advokāts.
- 34 Turklāt iesniedzējtiesa nav norādījusi precīzus iemeslus, kas tai ir likuši uzdot jautājumu par Kopienu tiesību interpretāciju.
- 35 Itālijas valdība uzskata — ja puses ar līgumu nav noteikušas honorārus un ja klients apstrīd honorārus, kurus vienpusēji iekļāvis rēķinā advokāts, kā tas ir pamata prāvā, saskaņā ar Itālijas tiesībām šo strīdu izskatošajam tiesnesim tie ir jānosaka pēc saviem ieskatiem. Tādējādi jautājums par tarifa saistībā ar ārpustiesas advokāta pakalpojumu sniegšanu saderību ar EKL 10. un 81. pantu nav būtisks pamata prāvas atrisināšanai.
- 36 Minētā valdība arī apstrīd iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma svarīgumu, ņemot vērā, ka pamata lietā nav runas par jebkādu pret konkurenci vērstu praksi nedz tarifa izstrādes gaitā, nedz saimnieciskas darbības subjektu rīcības dēļ.

— Tiesas atbilde

- 37 Saistībā ar Meloni norādīto pirmo iebildumu par nepieņemamību jāatgādina, ka strīds ir par tarifa piemērošanu ārpustiesas pakalpojumiem, kurus sniedz advokatūrā iekļauts advokāts. Uzdodot jautājumu, valsts tiesa jautā, vai konkurences noteikumi nepieļauj šādu piemērošanu, jo šāds pats tarifs nav piemērojams ārpustiesas pakalpojumiem, kurus sniedz advokatūrā neiekļauta persona. Šādos apstākļos nevar mainīties nozīmīgums, kas ir saistīts ar valsts tiesas uzdotajiem jautājumiem par Kopienu tiesību interpretāciju.
- 38 Tāpat nav atbalstāms iebildums par nepieņemamību jautājumā par to, ka iesniedzējtiesa nav norādījusi precīzus iemeslus, kas tai likuši uzdot jautājumu par Kopienu tiesību interpretāciju. Saskaņā ar Tiesas judikatūru valsts tiesai ir jāsniedz minimāls skaidrojums par to, kāpēc tā ir izvēlējusies konkrētās Kopienu tiesību normas, par kurām tā lūdz sniegt interpretāciju, un par saikni, ko tā saskata starp šīm normām un prāvā piemērojamajām valsts tiesību normām (skat. 2000. gada 28. jūnija rīkojumu lietā *C-116/00 Laguillaumie, Recueil*, I-4979. lpp., 16. punkts). Taču iesniedzējtiesas lēmums pilnībā izpilda šo prasību, kā to atzinis arī ģenerālvokāts savu secinājumu 24. punktā.
- 39 Saistībā ar Itālijas valdības norādīto pirmo iebildumu par nepieņemamību jāatzīmē, ka iesniedzējtiesas rīcības pamatā ir premisa, saskaņā ar kuru tās izskatāmajā strīdā tai saskaņā ar Itālijas tiesībām ir jānosaka advokātam maksājami honorāri, atsaucoties uz advokātiem piemērojamo tarifu ārpustiesas darbam.

- 40 Kā tas ir atgādināts šī sprieduma 25. punktā, Tiesai nav jāpārbauda, cik precīzs ir valsts tiesas noteiktais tiesiskais regulējums un faktiskie apstākļi, kuru ietvaros ir uzdoti tie jautājumi par Kopienu tiesību interpretāciju, kurus valsts tiesa iesniedz Tiesai.
- 41 Šādos apstākļos nozīmīgums, kas saistāms ar Tiesai uzdoto jautājumu, nav ticis mainīts.
- 42 Saistībā ar Itālijas valdības norādīto otro iebildumu par nepieņemamību jāatgādina, kā jau tas tika teikts šī sprieduma 37. punktā, ka iesniedzējtiesa, uzdodot savu jautājumu, jautā, vai ar Līgumu iedibinātie konkurences noteikumi pieļauj tarifa piemērošanu tās izskatāmajā lietā. Līdz ar to jautājums par to, vai pamata prāvā pastāv pret konkurenci vērsta prakse, ir iesniedzējtiesas uzdotā paša interpretējamā jautājuma priekšmets, un šajā lietā tas nevar būt nenozīmīgs.
- 43 No tā izriet, ka *Tribunale di Roma* lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir pieņemams.

Par lietas būtību

Par pirmajiem trīs jautājumiem, kas uzdoti lietā C-94/04, un lietā C-202/04 uzdoto jautājumu

- 44 Uzdodot šos jautājumus, kuri jāizskata kopā pārformulētā formā, ņemot vērā abās lietās esošos būtiskos elementus un it īpaši to, ka pamata prāvās tiek apstrīdēta

honorāru minimālā robeža, iesniedzējtiesas būtībā jautā, vai EKL 10., 81. un 82. pants pieļauj, ka dalībvalsts pieņem normatīvu aktu, kurš, pamatojoties uz tādas profesionālas advokātu organizācijas kā *CNF* izstrādātu projektu, apstiprina tarifu, kas nosaka pie advokāta profesijas piederošo personu honorāru minimālo likmi — tarifu, no kura principā nevar atkāpties ne par pakalpojumiem, kurus sniedz šīs organizācijas locekļi, ne, kā tas ir ārpusstiesas pakalpojumu gadījumā, par pakalpojumiem, kurus var sniegt arī jebkurš saimnieciskās darbības subjekts, uz kuru neattiecas minētais tarifs.

45 Vispirms jāatzīmē, ka šis tarifs, kas ir piemērojams visā dalībvalsts teritorijā, var ietekmēt tirdzniecību starp dalībvalstīm EKL 81. panta 1. punkta un 82. panta izpratnē (šajā sakarā skat. 1972. gada 17. oktobra spriedumu lietā 8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren*/Komisija, *Recueil*, 977. lpp., 29. punkts; 1991. gada 10. decembra spriedumu lietā C-179/90 *Merci convenzionali porto di Genova*, *Recueil*, I-5889. lpp., 14. un 15. punkts, kā arī 2002. gada 19. februāra spriedumu lietā C-35/99 *Arduino*, *Recueil*, I-1529. lpp., 33. punkts).

46 Atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai, kaut arī neapšaubāmi ir tas, ka EKL 81. pants un EKL 82. pants paši par sevi attiecas tikai uz uzņēmumu rīcību un neskar dalībvalstu normatīvos vai administratīvos pasākumus, katrā ziņā šie panti, lasot tos kopā ar EKL 10. pantu, kas nosaka sadarbības pienākumu, uzliek pienākumu dalībvalstīm neveikt vai atcelt tādus pasākumus, pat ja tiem ir normatīvs vai administratīvs raksturs, ar ko var likvidēt uzņēmumiem piemērojamo konkurences normu lietderīgo iedarbību (skat. it īpaši 2005. gada 17. februāra rīkojumu lietā C-250/03 *Mauri*, Krājums, I-1267. lpp., 29. punkts un tajā minētā judikatūra).

47 Tiesa ir nospriedusi, ka EKL 10. un 81. pants ir pārkāpts, ja dalībvalsts nosaka pienākumu noslēgt vai atbalsta tādu aizliegto vienošanos noslēgšanu, kas ir pretējas EKL 81. pantam, vai ja tā nostiprina šādu vienošanos ietekmi, vai ja tā savā tiesiskajā

regulējumā neparedz likuma normas, deleģējot privātiem saimnieciskās darbības subjektiem atbildību par tādu lēmumu pieņemšanu, kas ietekmē ekonomiskās intereses (iepriekš minētais rīkojums lietā *Mauri*, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

48 Šajā sakarā tas, ka dalībvalsts uztic no advokātiem sastāvošai profesionālai organizācijai, tādai kā *CNF*, izstrādāt honorāru tarifa projektu, ņemot vērā lietas apstākļus pamata prāvās, nešķiet tāds, kas pierāda, ka šī valsts ir atņēmusi gala rezultātā pieņemtajam tarifam tā likuma spēku, deleģējot advokātiem atbildību par lēmumu pieņemšanu šajā jomā.

49 Lai arī pamata prāvā apstrīdētais valsts tiesiskais regulējums neietver nedz procesuālus noteikumus, nedz materiālās tiesību normas, kas varētu ar saprātīgu iespējamību nodrošināt, ka *CNF*, izstrādājot tarifa projektu, rīkojas kā valsts varas atzars, kas strādā vispārējās interesēs, nešķiet, ka Itālijas valsts ir atsacījusies īstenot savas galīgā lēmuma pieņemšanas tiesības vai uzraudzīt minētā tarifa īstenošanu (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Arduino*, 39. un 40. punkts).

50 Pirmkārt, *CNF* pienākums ir vienīgi izstrādāt tarifa projektu, kam kā tādām nav saistoša spēka. Bez tieslietu ministra apstiprinājuma tarifa projekts nestājas spēkā un ir piemērojams iepriekšējais apstiprinātais tarifs. Tādējādi šim ministram ir pilnvaras grozīt *CNF* projektu. Turklāt minētajam ministram palīdz divas valsts institūcijas — *Consiglio di Stato* un *CIP* —, no kurām pirms tarifa apstiprināšanas viņam jāsaņem atzinums (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Arduino*, 41. punkts).

- 51 Otrkārt, Karaliskā dekrēta-likuma 60. pantā paredzēts, ka honorāru apmēru nosaka tiesas, pamatojoties uz šī paša Karaliskā dekrēta-likuma 57. pantā noteiktajiem kritērijiem, ņemot vērā izskatāmo jautājumu sarežģītību un apjomu. Turklāt īpašos izņēmuma apstākļos tiesnesis ar pienācīgi motivētu lēmumu var atkāpties no minimālajām robežām, kuras ir noteiktas saskaņā ar minētā Karaliskā dekrēta-likuma 58. pantu (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Arduino*, 42. punkts).
- 52 Šādos apstākļos nevar uzskatīt, ka Itālijas valsts ir atsacījusies īstenot savu varu, deleģējot privātiem saimnieciskās darbības subjektiem atbildību par tādu lēmumu pieņemšanu, kas ietekmē ekonomiskās intereses, kuru sekas būtu tādas, ka pamata prāvā apstrīdētajam tiesiskajam regulējumam nebūtu likuma rakstura (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Arduino*, 43. punkts, un iepriekš minēto rīkojumu lietā *Mauri*, 36. punkts).
- 53 Šī sprieduma 50. un 51. punktā izklāstīto motīvu dēļ šai valstij nevar pārnest arī, ka tā būtu noteikusi pienākumu vai atbalstītu *CNF* noslēgtas vienošanās, kas ir pretējas EKL 81. pantam, vai nostiprinātu šādu vienošanos ietekmi vai ka tā noteiktu par pienākumu vai atbalstītu dominējošā stāvokļa, kas ir pretējs EKL 82. pantam, ļaunprātīgu izmantošanu vai nostiprinātu šādas ļaunprātīgas izmantošanas sekas (šajā sakarā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Arduino*, 43. punkts, un iepriekš minēto rīkojumu lietā *Mauri*, 37. punkts).
- 54 Tādējādi uz pirmajiem trīs jautājumiem, kuri ir uzdoti lietā C-94/04, un lietā C-202/04 uzdoto jautājumu jāatbild tādējādi, ka EKL 10., 81. un 82. pants pieļauj, ka dalībvalsts pieņem normatīvu aktu, kurš, pamatojoties uz tādas profesionālas advokātu organizācijas kā *CNF* izstrādātu projektu, apstiprina tarifu, kas nosaka pie advokāta profesijas piederošo personu honorāru minimālo likmi — tarifu, no kura principā nevar atkāpties ne par pakalpojumiem, kurus sniedz šīs organizācijas locekļi, ne, kā tas ir ārpustiesas pakalpojumu gadījumā, par pakalpojumiem, kurus var sniegt arī jebkurš saimnieciskās darbības subjekts, uz kuru neattiecas minētais tarifs.

Par lietā C-94/04 uzdoto ceturto un piekto jautājumu

- 55 Uzdotot šos divus jautājumus, *Corte d'appello di Torino* būtībā jautā, vai EKL 49. pants pieļauj tiesisko regulējumu, kas pilnībā aizliedz atkāpties, noslēdzot vienošanos, no tarifā noteiktajiem minimālajiem honorāriem, tādiem, kādi apstrīdēti pamata prāvā, par pakalpojumiem, kuri, pirmkārt, ir juridiska rakstura un, otrkārt, kurus sniedz vienīgi advokāti.
- 56 Jāatgādina, ka EKL 49. pants pieprasa ne tikai novērst jebkādu citā dalībvalstī reģistrēta pakalpojumu sniedzēja diskrimināciju tā pilsonības dēļ, bet arī atcelt jebkuru ierobežojumu — pat ja to vienādi piemēro valsts un citu dalībvalstu pakalpojumu sniedzējiem — ja tas ir tāds, kas aizliedz vai traucē tāda pakalpojumu sniedzēja darbībām, kurš reģistrēts citā dalībvalstī, kurā tas likumīgi sniedz līdzīgus pakalpojumus (skat. 2001. gada 29. novembra spriedumu lietā C-17/00 *De Coster*, *Recueil*, I-9445. lpp., 29. punkts, kā arī 2005. gada 8. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-544/03 un C-545/03 *Mobistar* un *Belgacom Mobile*, Krājums, I-7723. lpp., 29. punkts).
- 57 Turklāt Tiesa jau ir nospriedusi, ka minētais 49. pants nepieļauj jebkāda veida valsts tiesību aktu piemērošanu, kas padara pakalpojumu sniegšanu starp dalībvalstīm grūtāku par pakalpojumu sniegšanu tikai vienas dalībvalsts teritorijā (skat. iepriekš minētos spriedumus lietā *De Coster*, 30. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī apvienotajās lietās *Mobistar* un *Belgacom Mobile*, 30. punkts).
- 58 Taču aizliegums atkāpties, noslēdzot vienošanos, no tarifā noteiktajiem minimālajiem honorāriem, tādiem, kādi paredzēti Itālijas tiesību aktos, ir tāds, kas padara sarežģītāku tādu advokātu pieeju Itālijas juridisko pakalpojumu tirgum, kuri ir reģistrēti dalībvalstī, kas nav Itālijas Republika, un tādējādi tas ierobežo viņu

pakalpojumu sniegšanas darbību īstenošanu Itālijā. Līdz ar to šis aizliegums ir uzskatāms par ierobežojumu EKL 49. panta izpratnē.

- 59 Šāds aizliegums atņem advokātiem, kuri reģistrēti dalībvalstī, kas nav Itālijas Republika, iespēju efektīvāk konkurēt, pieprasot maksāt mazākus honorārus, nekā noteikti tarifā, ar advokātiem, kuri stabili ir izveidojuši savas prakses vietas attiecīgajā dalībvalstī un kuru rīcībā līdz ar to ir daudz lielākas iespējas klientu piesaistīšanai nekā advokātiem, kuri ir reģistrēti ārzemēs (pēc analogijas skat. 2004. gada 5. oktobra spriedumu lietā C-442/02 *CaixaBank France*, Krājums, I-8961. lpp., 13. punkts).
- 60 Tāpat šāds aizliegums ierobežo pakalpojumu saņēmēju Itālijā izvēli, jo viņi nevar izmantot citās dalībvalstīs reģistrētu advokātu pakalpojumus, kuri Itālijā piedāvā savus pakalpojumus par zemāku cenu nekā tā, kas izriet no tarifā noteiktajiem minimālajiem honorāriem.
- 61 Tomēr šāds aizliegums var būt attaisnojams ar nosacījumu, ka tas atbilst imperatīvām vispārējām interesēm, ka tas ir piemērots tā izvirzītā mērķa sasniegšanai un nepārsniedz mērķa sasniegšanai nepieciešamo (skat. it īpaši 1997. gada 5. jūnija spriedumu lietā C-398/95 *SETTG, Recueil*, I-3091. lpp., 21. punkts, un iepriekš minēto spriedumu lietā *Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti*, 37. punkts).
- 62 Lai attaisnotu pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu, ko ir radījis apstrīdētais aizliegums, Itālijas valdība norāda, ka pārmērīga konkurence advokātu vidū varētu radīt konkurenci cenās, kas pasliktinātu sniegto pakalpojumu kvalitāti, kas ir par sliktu patērētājiem, it īpaši kā personām, kurām ir vajadzīgs atbilstošs padoms tiesā.

- 63 Komisija uzskata, ka nav pierādīta nekāda cēloņsakarība starp minimālā honorāru līmeņa noteikšanu un advokātu sniegto profesionālo pakalpojumu kvalitātes augsto līmeni. Alternatīviem valsts pasākumiem, tādiem kā noteikumi par pieeju advokāta profesijai, disciplinārie noteikumi par profesionālās ētikas ievērošanu un noteikumi civiltatbildības jomā, saglabājot šo profesionāļu sniegto pakalpojumu augsto kvalitāti, ko nodrošina šie pasākumi, ir tiešas cēloņa-seku attiecības ar advokātu klientu aizsardzību un pareizu tiesvedības darbu.
- 64 Šajā sakarā jāatgādina, ka, pirmkārt, patērētāju aizsardzība, it īpaši tādu juridisko pakalpojumu saņēmēju aizsardzība, kurus sniedz tiesu varai piederošas personas, un, otrkārt, pareizas tiesvedības aizsardzība ir mērķi, kas ir tādi, kas var tikt uzskatīti par imperatīvām vispārējām interesēm, kuras var attaisnot pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu (šajā sakarā skat. 1996. gada 12. decembra spriedumu lietā *C-3/95 Reisebüro Broede, Recueil*, I-6511. lpp., 31. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī 1999. gada 21. septembra spriedumu lietā *C-124/97 Läärä u.c., Recueil*, I-6067. lpp., 33. punkts), ar diviem nosacījumiem — apstrīdētajam valsts pasākumam ir jānodrošina sasniedzamā mērķa īstenošana un tas nedrīkst pārsniegt to, kas ir nepieciešams šī mērķa sasniegšanai.
- 65 Iesniedzējtiesai ir jāizlemj, vai ar pamata prāvā valsts tiesiskajā regulējumā iekļauto pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojumu tiek ievēroti šie nosacījumi. Šajā sakarā tai ir jāņem vērā iepriekšējos punktos precizētie elementi.
- 66 It īpaši jāpārbauda, vai pastāv savstarpēja saistība starp honorāru līmeni un advokātu sniegto pakalpojumu kvalitāti un vai it īpaši šādu honorāru minimālās likmes noteikšana ir atbilstošs pasākums, kas ļauj sasniegt attiecīgos mērķus, proti, patērētāju aizsardzību un pareizu tiesvedību.

- 67 Lai arī ir taisnība, ka tarifs, kas paredz minimālos honorārus, nevar kavēt profesijai piederīgās personas piedāvāt viduvējus pakalpojumus, nevar *a priori* izslēgt, ka šāds tarifs ļautu izvairīties no tā, ka advokāti netiktu pamudināti konkurēt — situācijā, kāda pastāv Itālijas tirgū, kuru, kā tas izriet no iesniedzējtiesas lēmuma, raksturo tas, ka tajā darbojas ļoti liels skaits reģistrētu un aktīvi darbojošos advokātu, — kā rezultātā pakalpojums tiek piedāvāts par pazeminātām cenām, pastāvot sniegto pakalpojumu kvalitātes pasliktināšanās iespējai.
- 68 Tāpat jāņem vērā īpatnības, kas ir raksturīgas gan attiecīgajam tirgum, kas ir norādītas iepriekšējā punktā, gan attiecīgajiem pakalpojumiem, un it īpaši tas, ka advokātu pakalpojumu jomā parasti pastāv informācijas asimetrija starp “klientiem—patērētājiem” un advokātiem. Advokātiem ir labas zināšanas, kuru patērētājiem parasti nav, proti, patērētājiem ir grūti izvērtēt viņiem sniegto pakalpojumu kvalitāti (skat. Ziņojumu par konkurenci brīvajās profesijās, kas ir iekļauts Komisijas 2004. gada 9. februāra paziņojumā [COM(2004) 83, galīgā redakcija, 13. lpp.]).
- 69 Tomēr iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai profesionālie noteikumi par advokātiem, it īpaši par advokātu darbību, kvalifikāciju, ētiku, pārbaudi un atbildību, ir paši par sevi pietiekami, lai sasniegtu patērētāju aizsardzības un pareizas tiesvedības mērķi.
- 70 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz lietā C-94/04 uzdoto ceturto un piekto jautājumu ir jāatbild tādējādi, ka tiesiskais regulējums, pilnībā aizliedzot atkāpties, noslēdzot vienošanos, no tarifā noteiktajiem minimālajiem advokāta honorāriem, tādiem, kādi apstrīdēti pamata prāvā, par pakalpojumiem, kuri, pirmkārt, ir juridiska rakstura un, otrkārt, kurus sniedz vienīgi advokāti, ir EKL 49. pantā paredzētās pakalpojumu

sniegšanas brīvības ierobežojums. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai šāds tiesiskais regulējums, ņemot vērā konkrētus tā piemērošanas noteikumus, patiešām īsteno patērētāju aizsardzības un pareizas tiesvedības mērķi, kas var to attaisnot, un vai ar to uzliktie ierobežojumi nešķiet nesamērīgi ar šiem mērķiem.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 71 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti lietas dalībnieku tiesāšanās izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

- 1) EKL 10., 81. un 82. pants pieļauj, ka dalībvalsts pieņem normatīvu aktu, kurš, pamatojoties uz tādas profesionālas advokātu organizācijas kā *Consiglio nazionale forense* (Valsts advokātu padome) izstrādātu projektu, apstiprina tarifu, kas nosaka pie advokāta profesijas piederšo personu honorāru minimālo likmi — tarifu, no kura principā nevar atkāpties ne par pakalpojumiem, kurus sniedz šīs organizācijas locekļi, ne, kā tas ir ārpus tiesas pakalpojumu gadījumā, par pakalpojumiem, kurus var sniegt arī jebkurš saimnieciskās darbības subjekts, uz kuru neattiecas minētais tarifs;

- 2) **tiesiskais regulējums, pilnībā aizliedzot atkāpties, noslēdzot vienošanos, no tarifā noteiktajiem minimālajiem advokāta honorāriem, tādiem, kādi apstrīdēti pamata prāvā, par pakalpojumiem, kuri, pirmkārt, ir juridiska rakstura un, otrkārt, kurus sniedz vienīgi advokāti, ir EKL 49. pantā paredzētās pakalpojumu sniegšanas brīvības ierobežojums. Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai šāds tiesiskais regulējums, ņemot vērā konkrētus tā piemērošanas noteikumus, patiešām īsteno patērētāju aizsardzības un pareizas tiesvedības mērķi, kas var to attaisnot, un vai ar to uzliktie ierobežojumi nešķiet nesamērīgi ar šiem mērķiem.**

[Paraksti]